

Skånsk

Livsmedelskompetens

Sammanfattande slutrapport

Skånsk Livsmedelskompetens / Sammanfattande slutrapport

Projektansvarig: Anders Elmevik

Text: Thomas Bressler

<https://utveckling.skane.se/tema/skansk-livsmedelskompetens/>

Sveriges kornbod anpassar sig för framtiden

Skåne har bland världens bästa jordbruksmarker och cirka en tredjedel av Sveriges livsmedelsproduktion. Det finns både en stor primärproduktion samt en framträdande förädlingsindustri kombinerat med världsledande forskning och utbildning inom livsmedel, material, gastronomi, miljö samt trädgårds- och animalieproduktion. Goda förutsättningar för livsmedelssektorn kombineras dessutom med en tydlig politisk vilja att bibehålla denna starka position. Denna starka position till trots har flera analyser av nuvarande situation konstaterat att utmaningar finns inom hela ledet - från jord till bord till jord.

För att bemöta utmaningarna såsom låg produktivitet, låg lönsamhet och kompetensbrist inleddes därför arbetet med skånsk livsmedelskompetens av Region Skåne, efter ett beslut av Regionala Utvecklingsnämnden (RUN) i maj 2020. Projektet avslutades under hösten 2023 och det kan konstateras att en tydlig förflyttning vad gäller metodutveckling och kunskapsutbyte har skett. Det är nu viktigt att vi tar lärdomarna och erfarenheterna vidare – det är då vi har möjlighet att skapa verklig förändring.

Elen finns i norr men den bördiga jorden finns i Syd – i Sveriges kornbod.

Skånsk Livsmedelskompetens

Projektet "Skånsk livsmedelskompetens" initierades som en respons på de betydande strukturella utmaningar som råder inom livsmedelsproduktionens huvudområden. Det finns en låg attraktionskraft för arbete inom livsmedelsproduktionen i förhållande till de betydande behoven, vilket påverkar kompetensförsörjningen. Även om det hade funnits en högre attraktionskraft så har i nuläget inte utbildningssystemet möjlighet att möta kraven från företagen inom sektorn med sina utbildningar, vilket representerar ännu ett hinder. Beslutet av regionala utvecklingsnämnden i Skåne att genomföra projektet "Skånsk Livsmedelskompetens" ville genom ett brett projekt, med flera olika infallsvinklar, ändra på dessa förutsättningar.

Bakgrund

Bakgrunden till projektet låg delvis i den svenska livsmedelsstrategin från 2017¹, som betonade behovet av jobb och hållbar tillväxt inom livsmedelssektorn. Tillväxtverket fick i uppdrag av regeringen att genomföra åtgärder inom ramen för denna strategi, inklusive analys av kompetensförsörjningsbehov och genomförandet av åtgärder. I analysrapporten från 2019 "Morgondagens kompetenser inom livsmedelsproduktionen"², utarbetad av de stora livsmedelsproducerande regionerna i

Sverige, Region Skåne, Västra Götalandsregionen samt Region Östergötland, identifierades ett antal utmaningar. De tre största utmaningarna var:

1. Låg produktivitet
2. Låg lönsamhet
3. Kompetensbrist

Morgondagens kompetenser ska utbildas redan nu. Så många som 20 000 kan behöva anställas inom livsmedelsindustrin de närmaste fem åren.
Källa: [Livsmedelsföretagen 2023](#).

Rapporten pekade på ett flertal åtgärder och som en följd av dessa samt inom ramen för den övergripande skånska

¹ [En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet](#)

² [Morgondagens Kompetenser inom Livsmedelsproduktionen – Rapport](#)

livsmedelsstrategin³, beslutade Regionala Utvecklingsnämnden (RUN) att i mars 2020 anslå medel för den treåriga satsning som kom att bli Skånsk Livsmedelskompetens. I och med att utmaningarna var av strukturell natur har projektet tagit ett brett systematiskt grepp med ambitionen att arbeta vidare med frågan även efter projektets slut, i linje med rekommendationerna i ovanstående rapport.

”WSP:s samlade bild är att satsningen varit ändamålsenligt organiserad visavi de målsättningar som satts upp och att arbetet drivits framåt på ett bra sätt.”

Grundtanken var att maximera handlingskraften genom att aktivera de starka krafter som redan finns inom livsmedelsföretag, intresseorganisationer och skolor för att bygga effektivare strukturer för sektorns kompetensförsörjning. Flera insatser var redan i gång, inklusive YH-utbildningar av gårdsmästare och lärträffar mellan livsmedelsföretag och nyanlända. Men mycket mer behövde göras och uppmaningen gick ut till utbildningssamordnare, branschorganisationer och näringsliv att söka medel och bidrag för att genomföra konkreta åtgärder under de kommande åren.

Aktörer

Regionala utvecklingsprojekt sker alltid i samverkan med resterande ekosystem, vilket det här projektet är ett exempel på. Nedan beskrivs de olika aktörernas engagemang inom detta projekt.

Växande Möten

Projektet "Växande möten" fokuserade på att öka innovationskraften inom de gröna näringarna i Skåne genom kompetensutveckling och nätverksbyggande för lantbrukare och trädgårdsföretagare. Målet var att främja grön omställning och branschöverskridande samverkan för att stärka regionens livsmedelskedja och öka självförsörjningsgraden. Innovationscenter för landsbygden, tillsammans med LRF Skåne och SLU Alnarp, ledde detta arbete finansierat av Region Skåne, där deltagarna kunde dela idéer och stödja varandra i innovationsgrupper.

Konceptfilm - Växande Möten

Bildtext: bild från projektets Youtube-sida där konceptet presenterades.

Region Skåne

Regionala utvecklingsnämnden (RUN) har identifierat området som politiskt relevant och beslutat att genomföra projektet. Region Skåne har via sitt lagstiftade regionala utvecklingsansvar tagit en tydlig roll genom projekt- och processledning av projektet samt den övergripande utvecklingen inom

livsmedelsområdet. I projektet har man agerat sekretariat genom att administrera utlysningar samt leda workshops och seminarier inom ramen för projektet. Detta projekt har även använts som plattform för att öka samarbetet mellan olika enheter på Region Skånes avdelning för regional utveckling, vilket har lett till positiva spridningseffekter.

Kommuner och statliga myndigheter

Kommuner som exempelvis Sjöbo har varit en projektinitierare medan till exempel Tillväxtverket har gått in som medfinansierare för vissa av projekten.

Främjarsystemet

Främjarsystemet är ett paraplybegrepp för de organisationer som finns till för att stödja företagen i sin utveckling. I livsmedelssektorn finns bland annat Krinova, Balsgård Foodtech AB, IUC Syd, Livsmedelsakademin, Stiftelsen Botildenburg och Innovationscenter för Landsbygden.

Branschorganisationerna och Lärosätena

Hit räknas LRF, Folkuniversitetet, SLU, Högskolan i Kristianstad bland andra, vilka bidragit som kunskapsgeneratorer men också projektpartners.

Externa revisorer

WSP Consulting anlätades för att utvärdera projektet under våren 2023. Rapporten som WSP producerat är en del av underlaget för denna sammanställning.

Genomförande

Projektet "Skånsk livsmedelskompetens" har framgångsrikt adresserat de strukturella

kompetensutmaningar inom livsmedelssektorn i Skåne som nämnts ovan. I de workshops som genomfördes inom ramen för projektet arbetade man med att öka kunskapen och engagemanget för livsmedelsbranschens behov och bredd. Genom utlysningar av projektmedel och samverkan med olika aktörer försökte man adressera bristen på kompetent arbetskraft inom sektorn. Sammanlagt har regionen

Stadsbruk Botildenburg

Botildenburg är en hållbar gård och mötesplats i Malmö som har använt mat, odling och integration som verktyg för samhällsutveckling. Genom projektet Stadsbruk, Nordens största stadsodlingshub, har de främjat småskaliga livsmedelsproducenter och ökat den lokala matproduktionen i städer. Genom digitala inkubatorprogram har de stärkt entreprenörers kunskaper i affärsutveckling och odlingsmetoder, samtidigt som de har testat sina idéer på gårdens testbäddar. Målgruppen inkluderade odlingskunniga individer med entreprenörsanda, och samverkanspartners inkluderade Stiftelsen Botildenburg, Region Skåne och Malmö Stad. Projektet har genomfört inkubatorsprogram för 10 företag, och de har erbjudit tre företagare en testbädd. De har bland annat även spelat in tre utbildningsfilmer som laddats upp på YouTube, med syftet att inspirera småskaliga odlare.

Stadsbruks urban farming incubator 2021

Bildtext: Bild från relaterat projekt av Botildenburg "Stadsbruks Urban Farming Incubator 2021".

finansierat insatser för 2,5 miljoner kronor. Även om konkreta resultat är svåra att mäta i projekt av denna karaktär, betonades projektets ändamålsenliga organisation och framsteg av utvärderarna från WSP Consultings.

Driftledare Lantbruk

"Driftledare Lantbruk" är en eftergymnasial utbildning på Önnestads yrkeshögskola, fokuserad på företagande och ekonomi inom lantbruket. Den är för personer med minst ett års heltidsyrkeserfarenhet inom lantbruksarbete, omfattar 215 poäng, och erbjuder fördjupning i växtodling eller lantbruksdjur. Utbildningen stöds av LRF och Hushållningssällskapet, och initierades inom ramen för projektet Skånsk Livsmedelskompetens. Den ger möjlighet till eget företagande eller ledarroller inom lantbruket. Både elever och bransch har uttryckt hur efterlängtat utbildningen har varit.

Bildtext: Delar av den första klassen Driftledare lantbruk. 21 elever startade utbildningen i augusti 2022, och samtliga elever är fortfarande kvar.

Projektets utformning motiverades av den komplexa naturen av livsmedelskedjan i Sverige, där behovet av olika typer av kompetenser inom arbetskraften och beroendet av utländsk arbetskraft gör sektorn sårbar. Skåne, med sin starka livsmedelsproduktion, behöver adressera produktivhetsproblem och anpassa sig till en pågående strukturomvandling inom sektorn.

För att möta detta omfattade projektet två delar: en del samverkan och en del finansiering. Projektet har utgjort en del av en större strategi för att säkra jobb, tillväxt och hållbarhet inom livsmedelssektorn i Sverige och i synnerhet i Skåne. Region Skåne ämnar i sin helhet att genom samverkan och konkreta åtgärder bygga en stark och kompetent arbetskraft som kan möta de framtida utmaningarna inom livsmedelsproduktionen träffsäkert.

Tidsram

Projektet genomfördes som ett treårigt projekt med en utlysning av pengar per år. Detta för att skapa tillräcklig långsiktighet för att projekten skulle kunna ha nog med tid för att framgångsrikt fullfölja sina mål. I augusti 2020 skedde första utlysningen och projektet avslutades i augusti 2023.

Projekt som beviljades medel

Utlysningarna speglade de utmaningar som livsmedelssektorn står inför och projekten som kom in föreslog insatser som var i linje med dessa utmaningar. Detta strategiska tillvägagångssätt banade väg för innovativa projekt som adresserade specifika områden inom branschen. Den externa utvärderingen som genomfördes kunde se en tendens till metodutveckling och kunskapsutbyte som hade potential att skapa verklig förändring. Sex projekt gick i mål med ett genomförande som inspirerar till vidare insatser och några av dessa lyfts även här i texten.

Resultat

Vad kan vi då se för resultat? Satsningen har varit bred och sektorsöverskridande vilket kan ha påverkat vissa ambitioner negativt men andra positivt. Men det som lyfts fram

av både WSP och Region Skånes egen slutrapport är att det funnits en stark vilja att prova nya metoder och tillvägagångssätt vilket utvecklats nya metoder. Den bredd av projekt och aktörer som skånsk livsmedelskompetens involverat har även genererat ett stärkt kunskapsutbyte.

Nästa Steg

Det kan konstateras att en förflyttning framåt för insikten om vad som krävs för att livsmedelssektorn i Skåne ska säkras och utvecklas har skett som en konsekvens av projektet. Ett av de främsta bidragen är att ha initierat en högre grad av samverkan mellan livsmedelsaktörerna, vilket ligger inom Region Skånes kärnuppdrag. Ett annat betydande bidrag är en ökad förståelse för framtida kompetensutmaningar samt hur Region Skåne som aktör bäst arbetar med framtida utvecklingsinsatser som denna. Dessa lärdomar tar vi med oss framåt i arbetet med kommande strategier – både på nationell och regional nivå. Lärdomarna av både Region Skånes och WSP.

Lärdomar & Utmaningar

Fortsätt att tydliggöra rollerna: de intervjuer som genomfördes indikerar att det finns en upplevd otydlighet kring hemvisten för kompetensförsörjningsfrågorna. Hur ser rollfördelningen ut mellan region, bransch, främjaraktörer – och hur ska frågorna på bästa sätt drivas långsiktigt?

Intresset att delta i insatser har varit en utmaning: intresset att delta i utlysningarna har varit lägre än förväntat. Det finns ett lärande i detta kopplat dels till förarbete och förankring, dels kopplat till rollfördelning. Här såg WSP ett behov för en fördjupad

dialog mellan regionen, främjarsystemet och företagen kopplat till engagemanget.

Avvägningen mellan bredd och spets: De utlysningar som gjorts har varit storleksmässigt små samtidigt som de (som en helhet) varit breda. En avsmalning med färre insatser men med mer medel skulle kunna ge en större effekt. Detta innebär samtidigt att man väljer bort delar.

Behåll arbetssättet med utlysningar kring en identifierad utmaning: utlysningarna har lämnats (förhållandevis) öppna för mellanhänder att ge förslag på arbetssätt. Det är en god grundtanke, och ger en signal om ansvarsfördelning och var ”ägandet” av utmaningen ligger. Kombinera detta arbetssätt med att designa för projektfortlevnad.

Designa utifrån tanken att projektets initiativ ska leva kvar: det har funnits en tydlig ambition om metod/strukturbyggande arbete vilket i grunden är positivt. Detta hade kunnat renodlas med en tydligare modell byggd kring t.ex. förstudie – pilot – uppskalning. Om insatsen faller väl ut ska det finnas möjlighet till implementering.

Bygg in ett lärande: ha en tydlig struktur för lärande. Löpande utvärdering är ett i detta sammanhang ett viktigt grepp för att motivera projekt som löper över en längre tid. För att kunna våga pröva nytt men också korrigera banan vid behov.

Stärk utvärderingsbarheten med stöd av insatslogik: Indikatorer, smarta mål och tydligt definierad effektlogik krävs för att komplettera föregående punkt vad gäller lärande.

Region Skåne

291 89 Kristianstad

Telefon: 044-309 30 00

utveckling.skane.se

